

Position paper VOS/ABB t.b.v. **commissiedebat Stichting, sturing en toezicht in het funderend onderwijs**

14 oktober 2026

In het kort:

VOS/ABB vindt dat het onderwijs nu niet gebaat is bij nieuwe grote stelseldiscussies, maar bij een duidelijke koers vasthouden voor de lange termijn.

Daarbij staan voor ons drie punten centraal:

1. **Bepaal eerst waar we met het onderwijs naartoe willen.** Formuleer heldere en gedragen langetermijndoelen, bepaal hoe we de voortgang meten en maak vervolgens de keuzes die nodig zijn om die doelen te bereiken. Zorg dat die doelen goed aansluiten bij het onderwijsbestel zoals het bedoeld is.
2. **Borg toegankelijkheid en kansengelijkheid.** Iedere leerling moet dichtbij genoeg toegang hebben tot een school waar die welkom is en waar hij zich goed kan voelen. Alle leerlingen moeten een eerlijke kans krijgen om zich te ontwikkelen en een passend diploma te behalen. De kernwaarden gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting zijn daarbij leidend.
3. **Rust scholen en andere betrokkenen toe om die doelen te bereiken.** Maak beleid zoals het stelsel bedoeld is. Minder kortlopende interventies en subsidies, meer stabiel beleid en passende randvoorwaarden. Dat vraagt, in lijn met het Rapport Koersen op kwaliteit en kansengelijkheid, om zicht op prestaties, passende prikkels en voldoende toegeruste actoren.

Langetermijndenken betekent daarmee niet dat scherpe keuzes worden vermeden. Juist een heldere visie maakt het mogelijk om die keuzes te maken en beleid, bekostiging en verantwoordelijkheden daar consequent op in te richten.

Bepaal eerst waar we met het onderwijs naartoe willen

VOS/ABB haalt van harte het IBO-rapport *Koersen op kwaliteit en kansengelijkheid* aan. Hierin staan de **randvoorwaarden voor goed onderwijsbeleid** duidelijk omschreven. Helaas zien we in het huidige beleid de eerste randvoorwaarde al niet terug. In een brief aan de Tweede Kamer liet de Algemene Rekenkamer weten dat de OCW-begroting geen concrete en meetbare doelen bevat.¹ Dit terwijl heldere doelen de basis zijn van goede sturing op onderwijs. Waar de staatssecretaris bijvoorbeeld rond Prinsjesdag nog heeft

¹ <https://www.rekenkamer.nl/actueel/nieuws/2026/09/22/begrotingen-ministers-geven-nog-geen-duidelijk-pad-naar-toekomstige-resultaten>.

benadrukt dat het kabinet vol gaat voor het verbeteren van de lees- en schrijfvaardigheden², is dit niet in concrete en meetbare doelen terug te zien.

Voor VOS/ABB is duidelijk dat heldere en gedragen doelen voort moeten komen uit de inrichting van het bestel zoals hij bedoeld is: vanuit artikel 23 GW **zorgt de overheid voor genoeg openbare scholen** (dit is de garantiefunctie) en mag zij **kwaliteitseisen** stellen aan de inhoud van (al) het onderwijs. De overheid bepaalt daarmee het 'wat', zoals in het rapport van de commissie Dijsselbloem bijna 20 jaar geleden al mooi uiteen is gezet.³ Als dit 'wat' duidelijk is, is het vervolgens aan de scholen om het 'hoe' naar eigen inzicht in te vullen. De trend van de afgelopen jaren, waarbij de overheid via onderwijsbeleid specifieke problemen in of via het onderwijs wil oplossen, breekt met deze stelselinrichting.

Borg toegankelijkheid en kansengelijkheid zodat doelen voor iedereen gelden

Voorwaardelijk voor een goede uitvoering van het 'wat' is dat de overheid zorgt voor de juiste omstandigheden en middelen waarin het onderwijs kan plaatsvinden. Kwalitatief goed onderwijs is geen vacuüm maar valt samen met de socialiserende en persoonsvormende functie van onderwijs. Dat begint bij het uitgangspunt van eerlijke kansen voor alle leerlingen om zich vrij te voelen, te ontwikkelen en een passend diploma te behalen. Hierbij staan voor VOS/ABB de kernwaarden van het openbaar onderwijs, gelijkwaardigheid, vrijheid en ontmoeting centraal. Er moeten **genoeg scholen zijn waar iedereen welkom is met overheidsbeleid dat uitgaat van kansengelijkheid**.

Pas wanneer gelijke kansen voor alle kinderen als uitgangspunt worden genomen, kunnen we zeggen dat onderwijsresultaten ook echt iets zeggen over de leerling. Dit gaat dan niet alleen om gelijke kansen op hoge scores, maar ook om gelijke kansen op je goed voelen en je vrij bewegen. Daarna komt dan terecht de focus op onderwijsresultaten en wat daarin gewenst is.

Rust scholen en andere betrokkenen toe om die doelen te bereiken

VOS/ABB pleit ervoor om bij het beoordelen van onderwijsresultaten eerst goed te kijken naar **hoe gemeten kan worden wat de onderwijskwaliteit echt is**. En daarnaast: hoe houdt het kabinet zicht op die prestaties?⁴

² <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2026/09/15/prinsjesdag-kabinet-investeert-in-talent-taal-en-media>.

³ [Rapport Tijd voor onderwijs \(2008\)](#).

⁴ VOS/ABB betwist dat de doelstellingen op de huidige manier gehaald gaan worden. Zoals ook in onze inbreng voor het recente commissiedebat Toetsen en examens gesteld: zolang toetsen niet echt meten wat ze moeten meten, zegt het resultaat niks over het niveau. Voor meer toelichting: [lees hier](#).

Vervolgens moet goed worden gekeken hoe er effectief op deze prestaties gestuurd kan worden. Wat zijn beleidspraktijken die echt effect sorteren? Dit zijn in ieder geval praktijken die de nadruk leggen op het **faciliteren van het behalen van doelen, in plaats van het bestraffen** van het niet halen van doelen. Daarnaast is bekend dat het effect van een beleidspraktijk heel erg afhangt van het soort organisatie waar die praktijk moet landen. Hoe er in de organisatie al gestuurd wordt, heeft effect op hoe onderwijsbeleid in de organisatie landt. Dit onderstreept het belang van eerst zorgen voor de randvoorwaarde van kansgelijkheid (en dus minder onderlinge verschillen bij besturen), voordat beleidspraktijken ten behoeve van een hogere onderwijskwaliteit effect kunnen sorteren.⁵

Daarnaast moet elke (nieuwe) wetgeving en overheidsbeleid stroken met dat doel van kwalitatief goed onderwijs voor iedereen:

- Als de overheid enerzijds scholen en besturen stimuleert om plannen te maken en samen te werken om zo goed mogelijk onderwijs neer te zetten, kan **het niet tegelijkertijd toestaan dat er een wildgroei aan nieuwe, kleine scholen ontstaat**. Nieuwe scholen kunnen bestaande plannen tussen schoolbesturen, gemeenten en maatschappelijke partners dwarsbomen, waardoor het gewenste doel niet (meer) haalbaar is. Kwalitatief goed onderwijs voor iedereen gaat niet samen met segregierend onderwijsbeleid waar 'ieder voor zich' werkt.⁶
- Een ander voorbeeld is het **wetsvoorstel Gerichte bekostiging**. Het doel is niet helder en het is niet duidelijk waar het wetsvoorstel precies op stuurt, maar het laat niet de zeggenschap en verantwoordelijkheid liggen waar hij hoort te liggen volgens de lumpsum-structuur: bij de schoolbestuurder. Hiervoor verwijzen we graag naar onder meer het position paper van professor Waslander en de inbreng van professor Hooge bij het Rondetafeldebat van afgelopen 1 oktober.

Conclusie

De komende periode moeten er scherpe keuzes gemaakt worden om te zorgen dat de sturing op onderwijs effect heeft. Heldere doelstellingen die uitgaan van het bestel zoals het bedoeld is, helpen bij het maken van die keuzes. De overheid is er om die doelen te stellen en het onderwijsveld vervolgens te faciliteren en de ruimte te geven om die doelen te kunnen verwezenlijken. De signalen uit het veld zijn relatief eenduidig op dit thema. Het is tijd voor het kabinet door te pakken naar een juist sturingsplan op basis van de vier randvoorwaarden van effectieve sturing.

⁵ Concreet gaat dat over: nadrukkelijke inputbudgettering en investeren in meer gelijkheid in lerarenopleidingen en bekwaamheid bestuurders en schoolleiders. Zie Rondetafeldebat 1 oktober.

⁶ Zie ook het recente artikel van de AOb hierover <https://www.aob.nl/onderwijsblad/artikelen/gemengde-school-heeft-geen-prioriteit-en-nbsp/>.

